

1. Úvod

Ústecký kraj jako celek je v celorepublikovém měřítku vnímán jako „problémový region“ s vysokou nezaměstnaností, dlouhodobými strukturálními problémy a špatným životním prostředím. Přestože jsou součástí Ústeckého kraje také Labské pískovce, Šluknovsko, České středohoří, Krušné hory, úrodné oblasti Poohří a Polabí či samotná hora Říp, symbolem kraje se pro zbytek republiky staly povrchové doly Severočeské hnědouhelné pánve, těžký průmysl a energetika v tradičních industrializovaných oblastech Podkrušnohoří. Přes tuto „schematizující nálepku“ je však Ústecký kraj vnitřně velmi různorodý.

V Ústeckém kraji jsou nejen oblasti s těžkým průmyslem, ale i oblasti s bohatým půdním fondem a velkým zemědělským potenciálem či oblasti s tradičním sklářským a textilním průmyslem. Jsou zde regiony, které byly součástí Sudet a po druhé světové válce přišly o většinu svého původního obyvatelstva, ale i regiony, kterých se válečné odsuny obyvatelstva výrazně nedotkly a kontinuita vývoje jejich populací nebyla výrazně narušena, protože již patřily do tzv. českého vnitrozemí. Jsou zde rozsáhlé oblasti s výrazně horským reliéfem i rovinaté oblasti okolo velkých vodních toků. Jak je vidět, Ústecký kraj není ani geograficky, ani sociálně-ekonomicky jednotvárným regionem. A právě vnitroregionálním rozdílným uvnitř Ústeckého kraje je věnována tato publikace.

REGIONÁLNÍ ČLENĚNÍ

Pro účely této publikace jsou srovnávané regiony vymezeny ve shodě s administrativním členěním Ústeckého kraje na **správní obvody obcí s rozšířenou působností**. Vzhledem k relativně malým územním celkům existují při dostupnosti, kvantifikaci a analýze dat určitá úskalí. Oproti široké škále ukazatelů dostupných za Ústecký kraj jako celek (nebo jeho okresy) je množství dat v územním členění na správní obvody omezené, protože agregovaná data častěji „narážejí“ na pravidlo **zabezpečení anonymity individuálních údajů respondentů**. Proto jsou z důvodu pokrytí všech zkoumaných témat použity v některých kapitolách i ukazatele v okresním členění. Při analýze dat malých územních celků je navíc nutné mít na paměti, že nižší četnost zkoumaných jevů zvyšuje riziko náhodných výkyvů, které mohou zkreslit jak samotné rozdíly mezi regiony uvnitř kraje, tak krátkodobě ovlivnit časový vývoj těchto ukazatelů. Z tohoto důvodu jsou (alespoň tam, kde je to možné) použity při analýze dat **pětileté roční průměry**.

Správní obvody obcí s rozšířenou působností (SO ORP)

Kód SO ORP ¹	Název ORP	Zkratka obvodu ²	Okres	Ztrátka okresu
4201	Bílina	Bln	Teplice	TP
4202	Děčín	Dec	Děčín	DC
4203	Chomutov	Chv	Chomutov	CV
4204	Kadaň	Kad	Chomutov	CV
4205	Litoměřice	Ltm	Litoměřice	LT
4206	Litvínov	Ltv	Most	MO
4207	Louny	Lno	Louny	LN
4208	Lovosice	Lov	Litoměřice	LT
4209	Most	Mos	Most	MO
4210	Podbořany	Pob	Louny	LN
4211	Roudnice nad Labem	RnL	Litoměřice	LT
4212	Rumburk	Rum	Děčín	DC
4213	Teplice	Tpc	Teplice	TP
4214	Ústí nad Labem	UnL	Ústí nad Labem	UL
4215	Varnsdorf	Var	Děčín	DC
4216	Žatec	Ztc	Louny	LN

¹ Kód ČSÚ

² Pracovní zkratka ČSÚ

Ústecký kraj je rozdělen na 7 okresů, resp. **16 správních obvodů obcí s rozšířenou působností**. Z důvodu přehlednosti grafických objektů v této publikaci byly vytvořeny **pracovní zkratky názvů** správních obvodů obcí s rozšířenou působností. Tyto zkratky spolu s příslušnými kódy správních obvodů ORP shrnuje výše uvedená tabulka. V grafických objektech publikace je navíc ve většině případů použito členění správních obvodů podle jejich příslušnosti k okresu, aby byla zachována logická vazba mezi umístěním regionu v grafu

a jeho skutečnou geografickou polohou vůči ostatním regionům. Proto jsou v tabulce uvedeny i okresy, k nimž správní obvod náleží. **Data byla zpracována podle územní struktury k 31. 12. 2005.**

CÍL A STRUKTURA ANALÝZY

V roce 2004 vydal Český statistický úřad v Ústí nad Labem publikaci „*Správní obvody obcí s rozšířenou působností v Ústeckém kraji*“. Tato publikace reagovala na nové administrativní členění k 1. lednu 2003 a poskytovala první ucelený soubor statistických dat za nově vzniklé územní celky. Na rozdíl od ní má předkládaná publikace analytický charakter a cíleně se věnuje přímo identifikaci vnitroregionálních rozdílů mezi jednotlivými správními obvody uvnitř Ústeckého kraje a odpovídá na otázky:

- 1) **Která území Ústeckého kraje se významně liší od krajského průměru? Existují zde výrazně problémové (zaostávající) oblasti?**
- 2) **V jakých tématických okruzích vznikají největší vnitrokrajské rozdíly?**
- 3) **Patří Ústecký kraj do skupiny krajů s relativně malými, průměrnými nebo velkými vnitroregionálními rozdíly?**

Jak je z těchto otázek patrné, předkládaná publikace si neklade za cíl zkoumat pozici Ústeckého kraje resp. jeho jednotlivých částí v rámci České republiky. Tomu byla věnována publikace ČSÚ v Ústí nad Labem „*Demografický, sociální a ekonomický vývoj Ústeckého kraje*“ v roce 2005. Přesto nelze vzhledem ke specifickému postavení Ústeckého kraje v České republice opomenout alespoň jeho stručnou charakteristiku ve vztahu k ostatním krajům. Vymezení tohoto rámce, v němž se všechny správní obvody Ústeckého kraje pohybují, je věnována kapitola 2. *Charakteristika kraje a jeho postavení v rámci České republiky*.

Kapitola 3. *Regionální rozdíly v Ústeckém kraji* je věnována podrobné analýze regionálních rozdílů v pěti vybraných tématických okruzích. Jedná se o *Sídelní strukturu, Demografický vývoj, Ekonomický vývoj, Sociální vývoj a Životní prostředí a infrastrukturu*. Tato kapitola je svým obsahem i rozsahem stěžejní částí této publikace.

Na ní navazuje souhrnná kapitola 4. *Syntetické hodnocení regionálních rozdílů*, v níž jsou komplexně pomocí vybraných ukazatelů hodnoceny jednotlivé správní obvody ORP a zjištěné regionální rozdíly mezi nimi. Kapitola 4.1 *Souhrnné postavení správního obvodu ORP* komplexně odpovídá na první otázku a navazuje svou strukturou na předchozí kapitolu. Ukazatele, které do multikriteriálního hodnocení vstupují, jsou rozděleny do čtyř tématických okruhů: D – demografické prostředí a sídelní struktura, E - ekonomické prostředí, S - sociální prostředí a I – infrastruktura, poloha, dostupnost, životní prostředí. V rámci každého ukazatele je správní obvod zařazen do příslušného intervalu (jedna pětina) krajského rozpětí a je mu přidělena známka podle školní stupnice. Každý správní obvod tak v daném tématickém okruhu získá nakonec průměrnou známku, pomocí níž lze z komplexního hlediska zhodnotit jeho postavení v rámci Ústeckého kraje. Podobnou metodou je analyzován a hodnocen nejen stav, ale i vývoj dostupných ukazatelů, ovšem s tím rozdílem, že v tomto případě se hodnotí každý ukazatel zvlášť. Kapitola 4.2 *Vnitrokrajské rozdíly v celorepublikovém pohledu* uzavírá odpovědi na zbývající dvě otázky a pomocí grafického vyjádření i statistických metod hodnotí homogenost či naopak variabilitu uvnitř Ústeckého kraje v porovnání s ostatními kraji České republiky.

Přílohová část publikace obsahuje **tabulku zdrojových dat** v územním členění správních obvodů obcí s rozšířenou působností a velké množství **kartogramů**, které jsou členěny tématicky v logice struktury celé publikace.

Podle stejné metodiky vydal v roce 2006 Český statistický úřad tuto publikaci „*Regionální rozdíly v demografickém, sociálním a ekonomickém vývoji*“ rovněž v Jihočeském kraji, Plzeňském kraji, Královéhradeckém kraji a Pardubickém kraji. Hodnoty ukazatelů správních obvodů v těchto krajích vstupovaly do rozhodování o oprávněnosti zařazení příslušných ukazatelů do multikriteriálního hodnocení v kapitole 4.1.